Preventieve Dyslexiezorg

Handreiking voor gesprek over Attitude en Beleving

Naast problemen met de vaardigheden lezen en spellen kunnen jonge kinderen ook al andere (al dan niet bewuste) gevoelens van onvermogen en teleurstelling ervaren. Dit kan grote gevolgen hebben voor het plezier en motivatie met betrekking tot lezen en schrijven.

Het is heel belangrijk om bij de preventieve interventies hiermee rekening te houden en dit expliciet mee te nemen bij de verschillende meetmomenten. Door zicht te krijgen op cognities, beleving en verwerkingsmechanismen kunnen leerlingen zich daarvan op een vroeg tijdstip bewust worden en is de kans dat dit hun verdere leven in negatieve zin beïnvloedt, kleiner.

Onderstaand overzicht belicht een aantal van de emotionele en sociale aspecten (niet uitputtend) die ook al bij jonge kinderen kunnen spelen.

Emotionele en sociale aspecten die een rol kunnen spelen bij lees- en spellingproblemen
Cognities met betrekking tot lees- en spellingproblemen (dyslexie)
• Gedachten denkbeelden en opvattingen over het lees- en/of spellingprobleem • Zicht op mogelijkheden en onmogelijkheden • Mogelijkheid metacognitieve zelfreflectie • Mogelijkheid tot beheersbaarheid van leesprobleem (met behulp van eigen inspanningen)
Beleving rond de inzet die het leesprobleem vraagt
• Wel of geen moeite met extra inspanningen die geleverd moeten worden • Mate van doorzettingsvermogen (ook als het niet lukt) • Behoefte aan persoonlijke relatie en positieve verwachtingen
Beleving rond het leesprobleem zelf
• Mate van ‘krenking’ over iets niet te kunnen wat andere leerlingen achteloos lijken te kunnen • Mate waarin de leerling zich schaamt voor het probleem • Toeschrijven van succes en falen, zelfvertrouwen, faalangst • Gezond hanteren van afweermechanismen • Het al dan niet positief kunnen inzetten van compensaties (andere talenten/begaafdheden) • Gevoel ‘anders’ te zijn en er niet bij te horen • Indien aanwezig: beleving met betrekking tot comorbide stoornissen en andere eigen kenmerken

Beleving van de reacties in de omgeving rond het leesprobleem
• Omgang met leeftijdgenoten • Beleving van de school • Beleving van de thuissituatie • Gevoelig zijn voor kritiek, zich willen bewijzen, geen hulp willen vragen • Contact met lotgenoten
Verschillende manieren om dyslexie emotioneel te verwerken
Afweermechanismen Onbewuste mechanismen die ingezet worden om het nare gevoel (niet kunnen lezen) te onderdrukken • Ondeugend gedrag • Macho gedrag • Dwars gedrag • Zeer passief gedrag • Camouflagegedrag • De clown uithangen
Overactiviteit • Juist meer inzet vertonen • Extra goed zijn op andere terreinen • Hoge eisen aan zichzelf stellen
Niet aan de hoge eisen die ze zichzelf gesteld hebben, kunnen voldoen
• Slecht slapen • Slecht eten • Gauw ziek zijn

Bronnen: Cladder (1999), Loykens (1996), Loykens & Van Ingelghem (1998), Ruijssenaars, e.a., (2008), Vieijra, e.a., (2010).

Binnen de PD-methodiek is een eenvoudig instrument ontwikkeld om enig zicht te krijgen op mogelijke emotionele en sociale aspecten die spelen bij PD-leerlingen. Dit met als doel eventuele belemmeringen vanaf het begin op het spoor te komen en om daar tijdens de preventieve interventies op te kunnen acteren. Daarbij is het belangrijk om daarin als professionals (zorg en onderwijs) gezamenlijk op te trekken en ouders en leerling hierin actief te betrekken. De ouders kennen hun kind het beste en weten meestal ook waar hun zoon of dochter mee zit en/of zich zorgen over maakt.

Attitude en Beleving: Vragen met 10-puntsschaal

Naam leerling:

Meting: beginmeting – tussenmeting – eindmeting

Hoe vind je het om in de klas te werken met (x) [naam leerkracht] en y [naam behandelaar]? Expliciet vragen naar de specifieke, preventieve interventies in de klas en het werken met Bouw!

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

1 = helemaal niet fijn

10 = heel erg fijn

Hoeveel last heb je van de lees- en spellingproblemen?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

1 = heel veel last

10 = bijna helemaal geen last

Hoeveel plezier heb je in lezen en schrijven?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

1 = helemaal geen plezier

10 = heel veel plezier

Hoeveel wil je je inzetten om zelf te proberen een stap verder te komen?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

1 = helemaal niet graag

10 = heel erg graag

Weet je wat je zelf kunt doen en wat goed voor je is?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

1 = dat weet ik eigenlijk niet

10 = dat weet ik heel goed

Werkwijze gesprek over attitude en beleving

Trek voor het gesprek met de leerling 10 minuten uit en leg de leerling goed uit wat de bedoeling is.

We werken nu al [noem de tijdspanne] samen [benoem concreet waaraan] en ik wil graag van je weten hoe je dit vindt. Ik hoor graag van jou wat jij goed vindt, wat je graag anders zou willen en wat jij zélf allemaal kunt doen.

Oplossingsgerichte benadering

Hanteer een oplossingsgerichte benadering, waarbij de leerling wordt uitgenodigd zelf antwoorden te bedenken en zelf met oplossingen te komen. De professional stelt vragen *("Op welke manier helpt dat?")* en geeft zo weinig mogelijk advies. Focus daarbij op 'hulpbronnen' (wat lukt al, het probleem is er nooit altijd), zoek en gebruik eigen motivatie van de leerling en richt je op de toekomst. Een kleine verandering is voldoende. Inzicht komt (meestal) tijdens of na de verandering.

Werkwijze bij de vragen

Bij iedere vraag is de werkwijze als volgt:

- Als 1 is [x] en 10 is [y], waar zit je dan? *(de leerling omcirkelt het cijfer)*
- *Reageer altijd positief en stimulerend op het genoemde cijfer (ook als het laag is)*
- Wat maakt dat je dit cijfer geeft en niet meer of minder? Wat zit er in dit cijfer?
- Hoe ben je van 0 tot x gekomen en wat heeft je daarbij geholpen?
- *Geef reële complimenten: benadruk wat de leerling zelf al goed doet, wat hij of zij zelf al aan aanpakken en oplossingen gevonden heeft*
- Waaraan zouden we de volgende keer merken, dat het een punt meer is geworden?
- Waaraan zouden anderen dat merken?

Kort noteren van te zetten stappen

Noteer waar de leerling aan wil gaan werken en kom daar in het volgende gesprek op terug. Noteer ook wat er aan begeleiding nodig is om de leerling hierin te ondersteunen en wie daarbij aan zet zijn.

Vul dit per meetmoment in en kopieer dit in het overzicht van toetsen en testen

Attitude en beleving: 10-puntsschaal	BM	TM	EM
Vraag 1: Mening over werkwijze			
Vraag 2: Mate van last			
Vraag 3: Mening over werken met Bouw!			
Vraag 4: Mate van eigen inzet			
Vraag 5: Kennis over mogelijke eigen inbreng			
Wat heeft de leerling zich voorgenomen? (in steekwoorden)			

Bronnen:

Cladder H. (1999). *Oplossingsgerichte korte psychotherapie.* Swets & Zeitlinger. Lisse.

Loykens, E. (1996). Cognitieve gedragsverandering bij leerlingen met dyslexie. In: Van den Bos & Van Peer (red). *Dyslexie 1996 (135-143).* Leuven/Apeldoorn: Garant.

Loykens, E. & Van Ingelghem (1998). Aspecten van een goed leergesprek. In: Ghesquière, P. & Ruijssenaars, A.J.J.M. (red*). Ernstige leer- en gedragsproblemen op school.* Leuven/Amersfoort: Acco

Ruijssenaars, A.J.J.M., De Haan, C., Mijs L.I.M. & Harinck F.J.H. (2008). Dyslexie bij volwassenen: meer dan problemen met lezen en schrijven. In: *Tijdschrift voor orthopedagogiek, 47* (2008), 135-145.

Vieijra, J., Maidman, P., & Geelhoed, J. (2010). Emotionele aspecten die een rol spelen bij dyslexie. In J. H. Loonstra, & T. Braams (Red.), *Omgaan met dyslexie. Sociale en emotionele aspecten* (92–117). Antwerpen/Apeldoorn: Garant.